

۱۴۷۲/۱۷۹

به نام خداوند جان و خرد

طرح پنج عاملی شخصیت شناسی

Big 5 personalogy

نظریه، آزمون‌ها و کاربردهای بالینی و مشاوره‌ای

www.ketab.ir

نویسنده

دکتر حسن حق شناس (استاد روان‌شناسی بالینی)

انتشارات روان‌سنجی

سرشناسه	: حق‌شناس، حسن، ۱۳۳۲
عنوان و نام پدیدآور	: طرح پنج عاملی شخصیت‌شناسی: Big 5 personology نظریه، آزمون‌ها و کاربردهای بالینی و مشاوره‌ای کتاب / حسن حق‌شناس
مشخصات نشر	: تهران: روان‌سنجی
مشخصات ظاهری	: ۲۱۶ص: جدول، نمودار
فروست	: مجموعه کتاب‌های روان‌شناسی دانشگاهی
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۵۵-۳۹-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فایا
یادداشت	: کتاب حاضر تحت عنوان "طرح پنج عاملی ویژگی‌های شخصیت: راهنمای تفسیر و هنجارهای آزمون‌های NEO PI-R و NEO FFI توسط دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز در سال ۱۳۸۵ فیفا دریافت کرده است.
یادداشت	: کتابخانه: ص ۲۰۹ - ۲۱۶
عنوان دیگر	: طرح پنج عاملی شخصیت: راهنمای تفسیر و هنجارهای آزمون‌های NEO PI-R و NEO FFI
موضوع	: Personality assessment شخصیت‌سنجی

عنوان کتاب	: طرح پنج عاملی شخصیت‌شناسی
نویسنده	: حسن حق‌شناس
نوبت چاپ	: سوم ۱۴۰۱
شمارگان	: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت	: ۱۱۰,۰۰۰ تومان

آدرس انتشارات: تهران، میدان انقلاب، ابتدای کارگر جنوبی، کوچه رشتچی، پلاک ۱۳ واحد ۲. تلفکس: ۰۲۱-۶۶۵۶۴۸۱۵

WWW.Ravansanji.com

وب سایت و فروشگاه اینترنتی:

مقدمه بر چاپ ششم ویراست سوم (پاییز ۱۴۰۱)

کتاب حاضر ثمره بیش از دو دهه تجربه پژوهشی و روان‌درمانی نویسنده بر روی "طرح پنج عاملی" شخصیت‌شناسی است. اولین مقاله گزارش هنجاریابی آزمون شخصیتی ان ای او (NEO) را در سال ۱۳۷۸ در فصلنامه اندیشه و رفتار منتشر نمودم و در دهه ۸۰ شمسی کتاب طرح پنج عاملی شخصیت توسط انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز منتشر گردید و به دلیل استقبال که از آن شد در ویراست جدید با عنوان "روان‌شناسی شخصیت" با حجمی دوبرابر کتاب اول در سه چاپ پیاپی به‌دست علاقمندان رسید. در سال ۱۳۹۵ انتشارات روان‌سنجی کتاب "طرح پنج عاملی شخصیت شناسی" که در واقع چاپ پنجم، ویراست سوم کتاب مورد نظر است را منتشر نمود. بدین ترتیب کتابی که در دست دارید ششمین چاپ و سومین ویراست است. این کتاب شامل داده‌های نظری و اجرایی آزمون "طرح پنج عاملی" یا NEO PI-R را پوشش می‌دهد.

هر چند نظریه پنج عاملی در اواخر دهه ۸۰ و اوایل دهه ۹۰ میلادی به دنیای روان‌شناسی معرفی شد، اما همچنان بروز و مورد اعتماد اهل فن در حوزه شخصیت‌شناسی، روان‌درمانی و مشاوره در دنیا است، همان کافی است که به رسوایی کمبریج آنالیتیکا رجوع کنید.

از آنجا که کاربرد تست NEO PI-R در نزد همکاران جایگاه منحصر به‌فردی پیدا کرده است و بازار کپی برداری یا نوآوری‌های بر پایه آرای شخصی توسعه فراوانی در کشور پیدا کرده است چند تذکر را در اینجا می‌آورم.

اول: دو نمونه از تست NEO PI-R در ایران در دسترس است. یکی از آنها توسط آقای دکتر گروسی فرشی ارائه شده است. ایشان پایان‌نامه دوره دکتری روان‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس را با کار پژوهشی با آزمون NEO PI-R به پایان رساندند. این پایان‌نامه در کتابی به عنوان "رویکردهای نوین در ارزیابی شخصیت" در تابستان ۱۳۸۰ (نشر جامعه‌پژوه، تبریز) چاپ و منتشر گردید. قابل ذکر است که هنجار ارایه شده بر روی نمونه فقط دانشجویی دانشگاه تبریز و شیراز (ص ۱۹۶ و ۱۹۷ کتاب فوق) به‌دست آمده بود. قابل توجه اینکه ذکر کرده‌اند که از بین "پنج دانشگاه عمده تهران، مشهد، اصفهان، شیراز و اهواز" به قید قرعه دانشگاه‌های تبریز و شیراز انتخاب شدند (ذکر کرده‌اند: از آنجا که پژوهشگر در تبریز بوده دانشگاه تبریز و بعد به قرعه دانشگاه شیراز انتخاب شدند!). در آن زمان من از طریق همکار ارجمندی (خانم دکتر ف ی) که با ایشان برای نمونه‌گیری همکاری داشتند توانستم پرسشنامه ترجمه فارسی ایشان را به‌دست آورم و با پرسشنامه‌ای که خود تهیه کرده بودم مقایسه‌هایی به‌عمل آورم. برای همکاران عزیز عرض می‌کنم که تنها تعداد ۶۴ جمله از ۲۴۰ عبارت تست با کلمه "من" شروع نشده‌اند یعنی ۱۸۶ جمله با کلمه "من" شروع می‌شوند. به‌طور مثال جمله شماره یک: "من آدم نگرانی نیستم" در فارسی م فعل نیستم نماینده اول شخص مفرد است و دیگر نیازی به ذکر "من" نیست. قابل ذکر است که در ترجمه نویسنده (حق شناس) فقط ۴ جمله وجود دارند که با "من" شروع می‌شوند و این نشانه است که بدانید آزمونی که در دست دارید مرتبط با کیست. در مقایسه ترجمه‌ها دریافتیم که برخی از جملات دارای اشکال فنی هستند که از ترجمه بر می‌خیزند: برای مثال جمله شماره ۹ که می‌گوید: "من آدم حيله‌گر و مکاری نیستم" به‌نظر می‌رسد که این جمله آزمودنی را در جهت رد کردن "حيله‌گر و مکار" هدایت می‌کند (ترجمه حق شناس: "آدم مکاری یا زیرکی نیستم". موارد دیگری هم هست که پرداختن به آنها وقت تلف کردن و حوصله سربردن است. افزون بر این‌ها چنانچه مطلع هستم، دانشجویان مورد پژوهش را در ساعت

کلاس برای اجرای آزمون به کار گرفته‌اند و جای سوال برای دقت در اجرا را باز می‌گذارد. دیگر اینکه آیا نمونه دانشجویی قابل تعمیم به کل جامعه هست یا خیر؟ البته بایستی از دکتر امیر هوشنگ مهریار قدردانی کنم که تهیه آزمون، ترجمه آزمون و هدایت پایان نامه دکتری ایشان را بر عهده داشته‌اند. نکته آخر اینکه ایشان مشخصات میانگین و انحراف معیار را برای نمونه آورده‌اند و پروفایلی برای آزمون NEO PI-R به تفکیک جنسیت ارائه نکرده‌اند. اهل فن می‌دانند برای ترسیم نقاط برش پروفایل یا نیمرخ‌ها احتیاج به نمرات استاندارد Z یا T می‌باشد که بایستی به داده‌های خام SPSS رجوع شود. لذا به همکاران توصیه می‌کنم که به کارگیری پرسشنامه پژوهش مثلاً A و به کار بردن پروفایل‌های برآمده از پژوهش B و استخراج نتایج این چنین، ارزش کار را زیر سوال نبرند!

دوم: این روزها ارزیابی‌های رایانه‌ای یا کامپیوتری و حتی ارائه تفسیر از طریق الگوریتم‌های نامشخص برای کاربران رایانه‌ای، می‌تواند مخاطرات حرفه‌ای جدی ایجاد کند. ارزیابی بالینی بر مشاهده استوار است و آزمون نیز موقعیتی برای مشاهده است که سنجش رایانه‌ای در واقع نابینا شدن در دنیای ناشناخته افراد مورد ارزیابی است. تصور کنید که فرد به صورت دستی کار را انجام دهد، این امکان فراهم می‌آید که اگر پرسشی را نمی‌فهمد، بپرسد؛ تحت نظر دیگری (همراهان) آزمون را انجام ندهد و حتی آزمونگر بتواند مدت زمان صرف شده برای اجرا را داشته باشد و موارد دیگر همچون سریالی پاسخ دادن به سوالات برای رفع زحمت را هم اضافه کنید. وقتی که تست به صورت غیر رایانه‌ای انجام شود پاسخ‌های خنثی یا "کاملاً قبول" یا "کاملاً رد" خارج از تعداد متعارف باشند (رجوع کنید به فصل ۴ همین کتاب) می‌توان از فرد مورد آزمون خواست که تجدید نظری عادلانه‌تر به پاسخ‌های ارائه شده، داشته باشد و اصلاح کند. امان از تبلی و راحت طلبی برخی از همکاران که باعث می‌شود موضوع سنجشی به این درجات از اهمیت، دچار افت کیفیت شود!

سوم: در انتهای فصل ششم کتاب مقایسه NEO PI-R و NEO PI-3 صورت گرفته است. بر اساس سازنده‌های آزمون علت پدیدآیی ویراست سوم تست، "دشواری درک سوالات" برای آزمودنی‌های انگلیسی زبان بود و ربطی به ساختار یا تغییر در متغیرهای مورد بررسی نداشته است. حق شناس با تکیه بر تجربه و دانش شخصی از زبان انگلیسی و آشنایی با فرهنگ این ملل و همچنین با استفاده از اساتید زبان با تجربه، به نظر می‌رسد که توانسته است تا فرم فارسی تست را از روانی ویژه‌ای برخوردار کند و به نظر نمی‌رسد احتیاج زیادی به فرم ۳ تست برای فارسی زبانان باشد. در دهه‌ها پایان‌نامه‌ای که آزمون NEO PI-R را در جمعیت‌های متنوع داشتیم، میانگین و انحراف معیارها همانند نمونه پژوهشی گزارش شده (فصلنامه اندیشه و رفتار ۱۳۷۸) بوده‌اند

کلام آخر: اگر عمری باقی بود و بودجه پژوهشی در اختیار قرار گرفت، هنجاریابی جدید با توجه به تغییرات اجتماعی و فرهنگی همگام با دانش پژوهان درستکار ضروری است.

فهرست مطالب

فصل اول: تاریخچه‌ی نظریه‌ی عاملی شخصیت و عوامل بنیادین	۹
فصل دوم: پیشینه‌ی نظری: طرح پنج عاملی شخصیت	۱۷
فصل سوم: معرفی آزمون NEO PI-R	۲۳
محتوای آزمون	۲۵
عصبیت یا شاخص بی ثباتی هیجانی (N)	۲۵
برونگرایی (E)	۲۶
بازبودن (O)	۲۸
توافق (A)	۲۹
وجدانی بودن (C)	۳۰
مقیاس‌های آزمون NEO PI-R	۳۱
مقیاس‌های عصبیت یا بی ثباتی هیجانی	۳۳
مقیاس‌های برونگرایی:	۳۵
مقیاس‌های بازبودن:	۳۷
مقیاس‌های توافق: A1	۳۹
مقیاس‌های وجدانی بودن	۴۱
فصل چهارم: روش اجرا و نمره‌گذاری	۴۵
سیستم نمره‌گذاری	۴۵
چگونگی محاسبه‌ی نمره‌های مقیاس‌ها و شاخص‌ها	۴۹
ویژگی‌های پروفایل	۵۱
ارائه‌ی اطلاعات به آزمودنی	۵۱
فصل پنجم: نظریه‌های مرتبط با آزمون NEO PI-R و تفسیر آزمون	۵۳
معنای نمره‌های شاخص‌ها	۵۳
مقایسه‌ی گروهی	۵۵
تفسیر پروفایل‌ها	۵۶
نمونه‌هایی از تفسیر یک پروفایل: مورد الف (به نقل از کاستا و مکرری ۱۹۹۱)	۵۹

۶۱	گزارش تفسیری NEO PI-R
۶۳	گزارشهای موردی
۶۶	توصیف کلی از شخصیت بر مبنای عوامل پنجگانه
۶۷	تفسیر جزئیات بر مبنای مقیاس‌های O, E, N, A و C
۶۹	وابسته‌های شخصیت؛ برخی از جنبه‌های کاربردی
۷۴	جزئیات تفسیری درباره ی مقیاس‌های O, E, N, A و C
۷۶	وابسته‌های شخصیت: برخی از کاربردها
۷۷	ویژگی‌های بین فردی:
۷۸	بیمار مورد ت (شکل شماره ۴ - ۵):
۸۰	توصیف کلی شخصیت
۸۲	جزئیات تفسیری- مقیاس‌های O, E, N, A و C
۸۵	فصل ششم: اعتباریابی
۸۹	ثبات و پایداری
۹۱	هنجاریابی نمونه‌ی ایرانی
۹۶	ساختار عاملی
۹۷	اعتباریابی آزمون NEO PI-R
۹۸	اعتبار پنج عامل NEO PI-R
۱۰۰	مشخصات جمعیتی و آزمون NEO PI-R
۱۰۲	هنجاریابی بر روی نوجوانان
۱۰۴	هنجار نمونه‌ی استخدامی
۱۱۶	مقایسه NEO PI-3 و NEO PI-R
۱۲۱	فصل هفتم: موارد کاربرد آزمون NEO PI - R
۱۲۴	چگونگی استفاده از نتایج آزمون NEO PI - R
۱۲۷	درک مراجع و رابطه‌ی درمانی
۱۲۷	بازخورد و بینش
۱۲۸	پیش‌بینی فرآیند درمانی
۱۲۹	گزینش روش درمان مناسب

۱۳۳		فصل هشتم: NEO-FFI
۱۳۳		اجرا
۱۳۴		نمره گذاری
۱۳۴		پرسش‌های بی پاسخ
۱۳۵		کنترل اعتبار
۱۳۵		محاسبه‌ی نمره‌های هر شاخص
۱۳۵		ارائه‌ی بازخورد
۱۳۶		اعتبار و پایایی آزمون NEO-FFI
۱۳۹		نمونه‌ی گزارش برای آزمون NEO-FFI
۱۳۹		اطلاعات مربوط به آزمودنی
۱۴۰		شاخص‌های اعتبار
۱۴۳		سازگاری و دفاع
۱۴۳		شکایتهای جسمی
۱۴۳		سلامت روانی
۱۴۴		فرآیندهای انطباقی
۱۴۴		ویژگیهای روابط بین فردی
۱۴۴		ثبات پروفایل
۱۴۴		زیر مجموعه‌ها یا مقیاس‌های NEO-FFI
۱۴۶		نام مقیاس
۱۵۱		فصل نهم: نمودارهای شیوه‌های شخصیتی
۱۶۳		فصل دهم: مبانی شخصیت و اختلالات شخصیت
۱۶۵		انواع شخصیت و اختلالات آن
۱۷۰		مجموعه A اختلالات شخصیت
۱۷۳		نشانگان شخصیت پارانویید در آزمون NEO PI-R
۱۷۴		اختلال شخصیت اسکیزوئید
۱۷۸		نشانگان شخصیت اسکیزوئید در آزمون NEO PI-R
۱۸۰		اختلال شخصیت اسکیزوتایپال
۱۸۳		نشانگان شخصیت اسکیزوتایپال در آزمون NEO PI-R

۱۸۴	 مجموعه‌ی B اختلالات شخصیت
۱۸۴	 اختلال شخصیت ضداجتماعی شرایط بالینی:
۱۸۸	 نشانگان شخصیت ضداجتماعی در آزمون NEO PI-R
۱۹۰	 اختلال شخصیت خودشیفته (نارسیسیستیک)
۱۹۲	 نشانگان شخصیت خودشیفته در آزمون NEO PI-R
۱۹۳	 اختلال شخصیت نمایشی یا هیستریونیک
۱۹۵	 نشانگان اختلال شخصیت هیستریونیک در آزمون NEO PI-R
۱۹۶	 اختلال شخصیت مرزی
۱۹۹	 نشانگان اختلال شخصیت مرزی در آزمون NEO PI-R
۱۹۹	 مجموعه C اختلالات شخصیت
۲۰۲	 نشانگان اختلال شخصیت اجتنابی در آزمون NEO PI-R
۲۰۲	 اختلال شخصیت وابسته
۲۰۳	 ویژگی همراه با این اختلال
۲۰۴	 نشانگان اختلال شخصیت وابسته در آزمون NEO PI-R
۲۰۵	 اختلال شخصیت وسواس اجباری
۲۰۷	 نشانگان اختلال شخصیت وسواس اجباری در آزمون NEO PI-R
۲۰۹	 منابع